

Ko pojasni svoj način preprečevanja rojenja in izrezovanje matičnikov kot zasilni ukrep, preide k postopkom, pri katerih preprečevanje rojenja združijo s pridobitnim smotrom, tj. s pridelovanjem medu in voska. Končno podaja še kombinirano metodo, s katero preprečuje rojenje, prideluje med in vosek ter obnavlja satje.

Da bi pridelal več voska, meni: »Če hočeš imeti več voska, ne moreš nič boljšega storiti, kakor da napraviš medklado, ker čebele med svojim delom ne prenesejo nobenega praznega prostora.« Ko je medklada polna, ji doda še celo naklado ali le polovico, ali pa satje izreže.

(nadaljevanje prihodnjic)

ČEBELA – ŽLAHTNA SPREMLJEVALKA SLOVENSKE KULTURE

mag. MARIJA STANONIK – nadaljevanje

Že Svetokriški piše, kako si je prebrisana žena pomagala do obilnega pridelka v uljnaku tako, da je vanj položila hostijo¹³⁸ in kakor kaže, je variantam pripovedi o takem ravnanju slediti tudi na slovenskem ozemlju: »Neki čebelar, ki s čebelarjenjem ni imel sreče, je prinesel v uljnjak hostijo, kar mu je prineslo srečo in dobiček. Za to so zvedeli sosede, šli so po duhovniku in v panju našli hostijo, okoli katere so čebele zgradile monštranco.¹³⁹ Tone Ljubič je prestregel pripoved na na Dolenjskem in jo zapisal naravnost umetniško občuteno.¹⁴⁰

Končno je spomniti še na mnogotere zgodbe, kako so prebivalci posameznih krajev odvrčali napade Turkov z roji čebel, ki naj bi opikale napadalce.¹⁴¹

Kdove, ali je Žarko Petan zajemal kaj iz folklorne tradicije, ali je zraslo v njegovi domišljiji, kako so se v davnih časih čebele samo potepale in da niso veljale za vzor delavnosti in premišljenosti, temveč ravno narobe.¹⁴² Enako vprašljivo je za basen **Čebelica in čmrlj** izpod peresa Dragotina Ketteja, v kateri debelušni čmrlj podcenjuje suhotno čebelo, zakaj ne poskrbi zase kot to počne on. A čebela mu ne ostane dolžna, češ, zato me pa imajo ljudje rajši kot tebe. V slabem vremenu pa se zgodi, da **»čebelica urno zleti domov, da bi je ne ujela nevihta**«, čmrlj pa ni mogel do hrane in **»je v mahu žalostno poginil**.«¹⁴³ Bliže folklorni strukturi je basen **Čebela in golob**, zapisana v letu 1848 ob pomladi narodov, izredno lepa pripoved o dobroti: **»Čebela je padla v vodo. To vidi golobček, s kljunom hitro odtrga peresce od vejice in ga spusti v vodo. Čebela srečno doseže peresce, se ga varno oprime in**

z njim prileze iz vode. Rešena je bila gotove smrti. Golobček spet sede na drevo. Mimo pride lovec, in ko zagleda golobčka na drevesu, pomeri puško vanj in hoče sprožiti. Vtem pa pribrenči čebela in ga piči v roko. Lovec si mane roko, medtem pa se puška sproži sama od sebe in vse zrnje odleti daleč proč od goloba, golob pa zdrav in vesel zleti z drevesa.«¹⁴⁴

Tudi nekaj uver in verovanj o čebelah se je ohranilo.¹⁴⁵ Kdove, ali vsaj med čebelarji danes še obstaja prepričanje, kakršno je zavračal že Janez Svetokriški, rekoč: »Jest sicer malo ali celo nič ne dam na sanje, in štiram za norčije, kar nekateri od sanj pišejo, namreč de kadar enimu se sajna, de se v špegu gleda, da žena mu bo eniga sina rodila; kadar se enimu sajna od potresa, da bo ogoljufan, **kadar se sajna od čebelic, da bo dobiček imel** . . .«¹⁴⁶

Za vzhodno Slovenijo je nekaj tovrstnih pričevanj ohranil Janko Pajek:

»K takemu hramu, kjer je bučelnjak, ne smeš samo enega raka prinesiti, sicer buče na nič pridejo« (Pavlovci pri Ormožu, in sv. Ana na Krembergu). »Ako mladi roj, ki je na drevesu obsedel, pod roko pogledaš, bo odletel« (Pavlovci). »Bče, katere ti kdo podari, najbolje izhajajo, če so pa komu bile buče ukradene, postavim eden panj, mu tudi vse druge pomerjejo« (Sv. Barbara pri Vurbergu). »Če komu roj bučel uide, mora jelšino vejo s svojo vodo namočiti in med buče v zrak pognati, de se buče na njo usedejo. So pa buče že odletele, naj dene tako namočeno vejo v votel hrast, pa bodo taj došle« (Sv. Bolfank). »Lepo vreme na dan sv. Skolastike pomeni dobre roje in lepo poletje.¹⁴⁷

na določen dan vse trakove vrniti čebelarji organizaciji. Prav rad verjamem njihovi trditvi, da jim varoza ne dela večjih preglavic.

Na kratko bi rad predstavil še pomembno čebelarjevo opravilo, namreč prodajo. Razen letošnje, so bile letine v minulih letih zelo dobre. Svoj pridelek bi švicarski čebelarji lahko prodali grosistom in pri tem bi iztržili 11–14 CHF/kg medu. Če pa prodajo med na domu, ga pretočijo v embalažo po pol kilograma oziroma kilogram. Kos le-te stane od 0,65 do 0,85 CHF. Cena medu v

prodaji na drobno je med čebelarji dogovorjena in ne sme biti nižja od 21 CHF/kg. Naj dodam samo še podatek, da sladkor za krmljenje čebel dobijo pri čebelarji organizaciji, njegova cena pa je sicer 0,90 CHF/kg. Dobijo lahko tudi invertni sirup in zanj odštejejo 1,60 CHF/liter. Upam, da se slovenskim čebelarjem od teh številkah ne bo pričelo kolcati po Švici.

Tudi sam sem že pred leti začel čebelariti v omenjenem panjskem sistemu. O tem, kako se v njih počutijo kranjice, pa kdaj drugič.

godovina slovenskega čebelarstva

ČEBELA – ŽLAHTNA SPREMLJEVALKA SLOVENSKE KULTURE

mag. MARIJA STANONIK – nadaljevanje

SKLEP

Tukajšnji pregled morda res ni popoln, toda tudi takšen je dokaz za častno mesto, ki ga ima motiv čebele v slovenskem kulturnem življenju vse od njegovih davnih začetkov. Znana imena, kot so Tobija Lionelli Janez Svetokriški, Mihael Krammer – Rogerij Ljubljanski, Jernej Basar, Peter Pavel Glavar, Valentin Vodnik, France Prešeren, Fran Levstik, Oton Župančič, Ivan Cankar, Josip Murn-Aleksandrov, Alojz Gradnik, Ivan Pregelj,¹⁴⁹ Jože Udovič, so dovolj trdno jamstvo za navedeno misel. Poleg njih ne gre spregledati tudi priljubljenega Janeza Jalna, ljubeznivega Cvetka Golarja in vihravega Mateja Bora.¹⁵⁰ Sem je prisoditi tudi iz srčne ljubezni do čebel pisane **Zgodbe o čebelah**,¹⁵¹ v katerih nam avtor Cene Kranjc odkriva toliko pristnega stika z naravo in modrih naukov za življenje. Ni še tako dolgo, ko je knjiga izšla, zato tu ni bila posebej predstavljena, predvidevam pa, da je slovenskim čebelarjem dobro znana.

V razdelku o literarčenju se ni nabralo kdove koliko gradiva, a lahko bi ga začeli sistematično zbirati čebelarji sami, tako kot so sem in tja objavljeni reki o čebelah in napisani na čebelnjakih ali pesmi v zvezi s čebelarstvo dejavnostjo sploh. Takšne so

na primer Pesem o trotu, Čebelar Jaka pesnikuje, Ženitna ponudba čebelarju Jaku.¹⁵²

Slovenska umetnost se je že v svetu proslavila s sloviti in slikovitimi panjskimi končnicami, te pa so spodbudile nekaj literarnih dragotin tudi v besedni umetnosti, kakor izpričujejo navedeni odlomki.

Nazadnje naj bo dovoljeno za hip pomuditi se ptici ob grmu, v katerem se je zvalila.

Ljubo mi je, da se tretji razdelek tukajšnje obravnave končuje z drobceno umetnino Leopolda Suhodolčana, saj z njo obuja kanček minulega življenja v kraju, kjer nama je tekla zibel. »Poznajo še kje v Žireh glagol 'čebelcati' ali ve zanj le Suhodolčan,« me je spraševal pisatelj Vladimir Kavčič pred leti.¹⁵³ Kakšna lepa beseda, koliko izvirne ustvarjalnosti in dobrotnosti je skrite v njej. Mislim, da je po tem sorodna »čivčkom«, kakor nas je mama naučila, da smo doma pravili pravkar izvaljenim piščančkom.

Končujem to pisanje z mislijo na soseda Franca Grošlja (1903–1989), ki me je bil pred leti, ko je postal predsednik Čebelarске družine Žiri, povabil k sodelovanju in mi namenil mesto tajnice,¹⁵⁴ ne da bi mi kdaj pojasnil, kaj ga je k temu nagnilo. Morda sem mu kdaj zaupala, da gojim

posebno spoštovanje do drobnih živalic, podobno kot čebelarji. Ti namreč pravijo, da čebela ne pogine, ampak umre, menda zato, ker izločajo vosek za mašne in druge sveče. Nisem dolgo drugovala z žirovskimi čebelarji, odpravila sem se bila iskat učeno-sti v prestolnico danes mlade slovenske države, da sem v njej v spletu okoliščin in v trudu za vsakdanji kruh postala sodelavka¹⁵⁶ druge »čebelarske družine«, če smemo z malo fantazije tako poimenovati

naslednico tiste davne častitljive *Academiae operosorum*, ki si je leta 1693 izbrala čebelo za svoj simbol. Ko »čebela tudi leta s cveta na cvet«¹⁵⁶, kakor je bilo odgovorjeno na neko vprašanje, se je tokrat ustavila – na prošnjo žirovskih čebelarjev – na prav prijaznem, recimo da je to dišeči cvet jablane, ki je nekdanj stala pred domačo hišo.

Marija Stanonik

ISN, ZRC SAZU, Ljubljana

ZUSAMMENFASSUNG

Schon von alters her treffen Natur und Kultur vielleicht nirgendwo so glücklich zusammen wie dort, wo sie die Biene verbindet – ein Muster an Fleiß und äußerer Disziplin in der Gesellschaft ihresgleichen.

Der vorliegende Beitrag sucht ins Bewußtsein zu bringen, zu welch bedeutenden Ereignissen in der slowenischen Kultur dieses winzige Tierchen Anlaß bot – als Vorbild und Symbol, ohne dabei zu vergessen, wie nützlich sie für denjenigen sein kann, der sich die Zucht und Pflege ihrer Brut zur Aufgabe gemacht hat. Nicht zuletzt inspirierte sie einige Autoren zu einigen herzlichen Seiten.

Der Aufsatz gliedert sich in vier Abschnitte. Der erste macht auf jene bedeutende Unternehmen in der slowenischen Geschichte aufmerksam, die sich die Biene zu ihrem Symbol erwählten. Das erste von ihnen ist die im Jahre 1693 in Ljubljana gegründete *Academia operosorum*, deren entfernte Nachfolgerin die heutige Slowenische Akademie der Wissenschaften und Künste ist; es folgt der erste slowenische literarische Sammelband *Kranjska Čbelica* (Krainer Biene), der 1830 zu erscheinen begann und in dem auch der größte slowenische Dichter France Prešeren (1800–1849) seine Poesie veröffentlichte; anschließend noch die *Slovenska Matica* mit reger Verlagstätigkeit bis zum heutigen Tag, es handelt sich in erster Linie um Publikationen auf dem Gebiet der Wissenschaft und Kunst. Das zweite Kapitel gedenkt dreier Aufsätze über die Bienenzucht, die leider alle Manuskripte geblieben sind, so daß sie auf die breitere Umgebung

ihrer Zeit keinen Einfluß nehmen konnten. Der Autor des ersten ist der Kapuziner Adam Gaiger, er entstand im Jahre 1711, den zweiten verfaßte der Pfarrer Peter Pavel Glavar, ein großer Wohltäter, er beendete ihn 1776. Der Autor des dritten, im Jahre 1853 geschriebenen Aufsatzes ist der slowenische Schriftsteller Fran Levstik. Die drei Schriften über die Bienen und deren Zucht bleiben so ein geschichtlicher Beweis für das Bewußtsein von der Bedeutung des behandelten Wirtschaftszweiges auf unserem Boden. Der dritte Abschnitt präsentiert die Motive der Biene in der Slowenischen Literatur, doch nicht im ganzen monographisch, denn zu diesem Zweck müßte man die gesamte slowenische schöne Literatur untersuchen, jedoch ist schon aus der vorliegenden Übersicht zu ersehen, daß dieses nützliche Insekt darin mehr oder weniger ständig präsent ist – bis in die Gegenwart.

Der vierte Abschnitt behandelt die Genres der literarischen Folklore: Phraseologie, Aufschriften auf Bienenhäusern und Brettern der Bienenstöcke, übersicht verschiedener Redewendungen und Sprichwörter im Zusammenhang mit der Biene, Volkslieder mit dem Motiv der Biene, welche die Geliebte metaphorisiert, und Erzählungen über Bienen, größtenteils aitiologische.

So ist der Aufsatz als eine Art Kompendium des Stoffes über Bienen in der slowenischen literarischen Kultur und Folklore zu verstehen.

Aus dem Slowenischen
von Marija Javor Briški

čebeljih družin bolj dovzetnih za bolezen, nekatere čebelje družine pa pogosteje odkrivajo celice satja in iz njih odstranjujejo poapnelo zalego. Ta oblika čistilnega vedenja je zelo pomembna pri odpornosti proti bakteriji, ki povzroča hudo gnilobo čebelje zalege. Čistilno vedenje uravnava dva gena: gen za odkrivanje celic satja in gen za odstranjevanje poapnele zalege. Gena sta učinkovita, če sta v homozigotnem stanju (dvojna zastopanost). Čebele lahko izberemo, tako da vzrejamo le odporne proti poapneli zalegi. Odporne čebelje družine, z izrazitejšim čistilnim vedenjem, zmanjšajo okužbo zalege in skrajšajo življenjsko dobo glivice. Njen razvoj zavirajo antagonistični mikroorganizmi. V čebeljih družinah so odkrili 27 sevov bakterij, rodu *Bacillus*. Bakterije morda pripomorejo pri obdelavi in shranjevanju bere ter preprečujejo fermentacijo medu. Raziskovalci upajo, da bodo iz mikroorganizmov izolirali učinkovino, ki bi jo lahko uporabili za preprečevanje okužbe z zalego, ali da bodo nadomestni hrani lahko dodajali kar mikroorganizem.

Dodajanje mladih čebel s čistilnim vedenjem ne izboljšuje odpornosti čebelje družine, ampak le poveča njeno čistilno vedenje. Dodane čebele s čistilnim vedenjem odkrivajo celice satja, druge pa jih znora pokrivajo.

Glivica se razširi tudi v zaloge cvetnega prahu in v črevesje čebel dojlj. Čebeljim družinam, občutljivim na poapnelo zalego, moramo zamenjati matico. Zamenjava matice bi omogočila razvoj odpornejših čebel, ki bi učinkovito odstranjevale mrtvo zalego in s tem zmanjševale okužbo s poapnelo zalego. Pri preprečevanju izbruha poapnele zalege lahko uporabimo različne postopke, npr. gojenje čebel s čistilnim vedenjem ali dodatno hranjenje z dodanimi mikroorganizmi. Poapnelo zalego preprečujemo tudi s skrbno vzrejo čebeljih družin, saj s tem omilimo strese.

Prevedla: J. Kralj

Literatura: Bee Research, Digest, Chalkbrood Control, American Bee Journal, april 1994.

godovino slovenskega čebelarstva

ČEBELA – ŽLAHTNA SPREMLJEVALKA SLOVENSKE KULTURE

mag. MARIJA STANONIK – nadaljevanje

Končujem to pisanje z mislijo na soseda Franca Grošlja (1903–1989), ki me je bil pred leti, ko je postal predsednik Čebelarške družine Žiri, povabil k sodelovanju in mi namenil mesto tajnice,¹⁵⁴ ne da bi mi kdaj pojasnil, kaj ga je k temu nagnilo. Morda sem mu kdaj zaupala, da gojim posebno spoštovanje do drobnih živalic, podobno kot čebelarji. Ti namreč pravijo, da čebela ne pogine, ampak umre, menda zato, ker izločajo vosek za mašne in druge sveče. Nisem dolgo drugovala z žirovskimi čebelarji, odpravila sem se bila iskat učeno-

sti v prestolnico danes mlade slovenske države, da sem v njej v spletu okoliščin in v trudi za vsakdanji kruh postala sodelavka¹⁵⁵ druge »čebelarške družine«, če smemo z malo fantazije tako pomenovati naslednico tiste davne častitljive *Academiae operosorum*, ki si je leta 1693 izbrala čebelo za svoj simbol. Ko »čebela tudi leta s cveta na cvet«¹⁵⁶, kakor je bilo odgovorjeno na neko vprašanje, se je tokrat ustavila – na prošnjo žirovskih čebelarjev – na prav prijanem, recimo da je to dišeči cvet jabloane, ki je nekdaj stala pred domačo hišo.

OPOMBE

- ¹ Janez Menart, *Slovenska akademija znanosti in umetnosti 1938–1988*, /Oris in prikaz njenega nastanka in delovanja v jubilejnem petdesetem letu, Ljubljana 1988, 6.
- ² Glej op. 1, 2.
- ³ APES ACADEMICAE OPEROSORUM LABACENSIVM / AKADEMSKE ČEBELE LJUBLJANSKIH OPEROZOV, Ljubljana 1988, 7–8. Prevod Primož Simoniti.
- ⁴ Glej op. 1. / ⁵ Glej op. 3, 21, 27. / ⁶ Glej op. 3, 31. / ⁷ Glej op. 3, 42, 43. / ⁸ Glej op. 3, 46, 47.
- ⁹ Glej op. 3, 50, 51. / ¹⁰ Glej op. 3, 79. / ¹¹ Glej op. 3, 55. / ¹² Glej op. 370, 371. / ¹³ Glej op. 3, 82, 83.
- ¹⁴ Glej op. 1, 7. Prim. Mirko Rupel, *Protireformacija in barok*, v: *Zgodovina slovenskega slovstva*, I, Ljubljana, 1956, 300. Jože Pogačnik, *Zgodovina slovenskega slovstva*, Maribor 1968, 198.
- ¹⁵ Glej op. 1, 12.
- ¹⁶ Tobija Lionelli – Janez Svetokriški, *Sacrum promptuarium*, I, Benetke, 1691, 3.
- ¹⁷ Tobija Lionelli – Janez Svetokriški, *Sacrum Promptuarium*, V, Ljubljana, 1707, 350.
- ¹⁸ Glej op. 17, 504. / ¹⁹ Glej op. 17, 588.
- ²⁰ Mihael Krammer – Rogerij Ljubljanski, *Palmarium Empyreum I*, Celovec, 1731, 309.
- ²¹ Leto svetnikov, *Izdajo sta pripravila Maks Miklavčič in Jože Dolenc*, Ljubljana, 1972, 418.
- ²² Mihael Krammer – Rogerij Ljubljanski, *Palmarium empyreum II*, Ljubljana, 1743, 204.
- ²³ Glej op. 22, 204, 205. / ²⁴ Glej op. 22, 204–213. / ²⁵ Glej op. 22, 212. / ²⁶ Glej op. 202, 213.
- ²⁷ Joža Glonar, *Med reformacijo in romantiko*, Ljubljanski zvon, 29, 1916, 506.
- ²⁸ Glej op. 27, 507.
- ²⁹ Glej op. 27: »... Menda je bilo nekoliko Rogerijevih pridig že spisanih, ko si je nadela ime 'Academia operosorum' in vzela čebelo za zgled in simbol. Poglavitna in edina naloga članov te akademije je bila: »Nach Art der Bienen die Blumen verschiedenen Autoren zu kosten und gleichsam in einen Stockzusammen tragen.«
- ³⁰ Valentin Vodnik, *Izbrane pesmi*, 1958, Ljubljana 24, Komentar Alfonza Gspana, 182.
- ³¹ Glej op. 26.
- ³² Anton Slodnjak, komentar k faksimilirani izdaji Kranjske Čbelice, Ljubljana 1969, 11.
- ³³ Kranjska Čbelica III, Janez Cigler, *Povračilo*, 1832, 72–73. Prim. op. 32, 47.
- ³⁴ O, Medved per čebelah, *Kranjska Čbelica*, IV, 1833, 48–50.
- ³⁵ Glej op. 34, 49. / ³⁶ Glej op. 34, 50.
- ³⁷ *Kranjska Čbelica III*, 1832, 33, 26.
- ³⁸ France Prešeren, *Pesnitve in pisma*, Ljubljana 1962, komentar A. Slodnjaka, 296.
- ³⁹ *Kranjska Čbelica III*, 1832, 23–27.
- ⁴⁰ Glej op. 38, 64, 65.
- ⁴¹ Citirano po Glonarju, prim. op. 28.
- ⁴² Prim. Zbornik Slovenska matica 1864–1964, Ljubljana 1964. Uredil France Bernik.
- ⁴³ France Bernik, *Sto let kulturnega poslanstva*, v zborniku iz op. 42, 11–34.
- ⁴⁴ Glej op. 27.
- ⁴⁵ Jan Amos Komensky, *Leksikon Cankarjeve založbe/Svetovna književnost*, Ljubljana 1984, 247.
- ⁴⁶ Janez Adam Gaiger, – Hipolit Novomeški, *Dictionarium trilingue ex tribus... Latino-germanico, Sclavorum in posterium porte, Germanico-Sclavonico-Latinum a... Labaci = Ljubljana 1701*. Dodatek Svet v slikah, 19–20.
- ⁴⁷ Prim. op. 14, Mirko Rupel, n.d., 303.
- ⁴⁸ Prim. Slovenski biografski leksikon, Ljubljana 1925–1932, I, 381.
- ⁴⁹ Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu. uredil Martin Mencej, Ljubljana, 1976, 22, 73, 39.
- ⁵⁰ Glej op. 49, 79. / ⁵¹ Glej op. 49, 45. / ⁵² Glej op. 49, 46, 47. / ⁵³ Glej op. 49, 80.
- ⁵⁴ Ivan Sivec, *In večno bodo cvetele lipe*, Celje 1991, 188–190.
- ⁵⁵ Glej op. 4, 35, 44, 107.
- ⁵⁶ Fran Levstik, *Zbrano delo*, VII, Ljubljana 1958, Komentar A. Slodnjak, 397.
- ⁵⁷ Glej op. 57. / ⁵⁸ Glej op. 56, 205. / ⁵⁹ Glej op. 56, 207, 220. / ⁶⁰ Glej op. 56, 205–323.
- ⁶¹ Glej op. 56. / ⁶² Glej op. 56, 220–221. / ⁶³ Glej op. 56, 255–256. / ⁶⁴ Glej op. 56.
- ⁶⁵ Glej op. 56, 397–400. / ⁶⁶ Glej op. 54, 68. / ⁶⁷ Glej op. 38, 295.
- ⁶⁸ Ignacij Holzapfel, *Spomlad*, *Kranjska Čbelica I*, 1830, 13–14. Prim. op. 32, 47.
- ⁶⁹ Jakob Zupan, *Jesen*, *Kranjska Čbelica I*, 1830, 17–19. Prim. op. 32, 52.
- ⁷⁰ Jurij Kosmač, *Spomlad*, *Kranjska Čbelica II*, 1831, Prim. Op. 32, 49.

- ⁷¹ Miha Kastelic, *Pomlad, Kranjska Čbelica III*, 1832, 76–77. Prim. op. 32, 48.
- ⁷² Miha Kastelic, *Natura, Kranjska Čbelica IV*, 1833, 51–52. Prim. op. 32, 48.
- ⁷³ Matija Valjavec, *Poezije, Drevo v cvetu*, Ljubljana, letnice izida ni, 1.
- ⁷⁴ Izpis iz III. berila, Ljubljana, Podatek posređoval Branko Čušin, 1971.
- ⁷⁵ Franc Saleški Finžgar, *Pri uljnaku, Dom in svet*, 1. 1898, 343.
- ⁷⁶ Cvetko Golar, *Poln čebelic, Jasne livade*, Ljubljana 1959, 28.
- ⁷⁷ 80 let škofjeloškega čebelarstva, uredil Janez Mrak, *Škofja Loka*, 1985, 116–118.
- ⁷⁸ Oton Župančič, *Ciciban in čebela, Zbrano delo, V*, Ljubljana 1970, 117.
- ⁷⁹ Glej op. 78.
- ⁸⁰ Glej op. 78, 78 (uganki sta pod številko 25 in 26).
- ⁸¹ Glej op. 80. / ⁸² Glej op. 78, 37.
- ⁸³ Josip Murn-Aleksandrov, *Zima, Petnajst let, Topol samujoč (Kondor)*, Ljubljana 1967, 65, 68.
- ⁸⁴ Glej op. 83, 31–32.
- ⁸⁵ Alojz Gradnik, *Naša beseda, Izbrane pesmi (Kondor)*, Ljubljana 1964, 67.
- ⁸⁶ Jože Udovič, *Panjska končnica, Izpis iz VIII. Berila*, Ljubljana 1975, podatek posređoval Branko Čušin.
- ⁸⁷ Josip Jurčič, *Deseti brat (Naša beseda)*, Izbrano delo, Ljubljana 1969, 173.
- ⁸⁸ Ivan Cankar, *O čebelnjaku, Izbrano delo (Naša beseda)*, Ljubljana 1968, 22–42.
- ⁸⁹ Glej op. 88, 26. / ⁹⁰ Glej op. 88, 32. / ⁹¹ Glej op. 88, 38. / ⁹² Glej op. 41.
- ⁹³ Janez Jalen, *Ovčar Marko, Celje 1958*, 8, 10, 15. / ⁹⁴ Glej op. 93., 30–43. / ⁹⁵ Glej op. 93, 35–36.
- ⁹⁶ Glej op. 93, 35–37. / ⁹⁷ Glej op. 93, 37–40. / ⁹⁸ GFlej op. 93, 204–205.
- ⁹⁹ Jože Petermelj, *Dvakrat ena je nič, Bukovci*, Ljubljana 1987, 33.
- ¹⁰⁰ Leopold Suhodolčan, *Čebelja pot, Mornar na kolesu*, Ljubljana 1973, 15–18.
- ¹⁰¹ Glej op. 100.
- ¹⁰² Glede na tisto folklorno pesem: . . . ker ljubezen je bolezen, se ozdraviti ne dá.
- ¹⁰³ Slovenski čebelar, 1925, 153. Podatek: Branko Čušin.
- ¹⁰⁴ Glej op. 103.
- ¹⁰⁵ Slovenski čebelar, 1927, 40. Podatek: Branko Čušin.
- ¹⁰⁶ Slovenski čebelar, 1940, 16. Podatek: Branko Čušin.
- ¹⁰⁷ Glej op. 106.
- ¹⁰⁸ Podatek: Branko Čušin.
- ¹⁰⁹ Glej op. 108. / ^{109a} Glej op. 108.
- ¹¹⁰ Povedala Frančiška Arh, roj. Demšar, v Zabrešniku, Preddvor, Mače 198.
- ¹¹¹ Glej op. 108.
- ¹¹² Glej op. 108. Prim. Etbin Bojc, *Pregovori in reki na Slovenskem*, Ljubljana 1974, 277.
- ¹¹³ Glej op. 108.
- ¹¹⁴ Glej op. 108 in op. 112. Bojc, 112.
- ¹¹⁵ Glej op. 108.
- ¹¹⁶ Glej op. 108.
- ¹¹⁷ Glej op. 105.
- ¹¹⁸ Jernej Basar, *Conciones Juxta Libellum Exercitiorum S.P. Ignatij = Pridige iz bukvic imenuvanih EXERCITIA S. OČETA IGNACIA*, Ljubljana 1734, 124.
- ¹¹⁹ Andrej Mrak, *Čebele – naše prijateljice*, glej op. 77, 96.
- ¹²⁰ Glej op. 108.
- ¹²¹ Povedal Milko Matičetov z Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Ljubljana.
- ¹²² Podatek iz avtopsije.
- ^{122a} Glej str. 44 ?!
- ¹²³ Ivan Pregelj, *Pripoved ob uljnaku*, prim. op. 49, 78.
- ¹²⁴ Matej Bor, *Medved, Berilo III*, Ljubljana 1971, Podatek: Branko Čušin.
- ¹²⁵ Cene Kranjc, *Zgodbe o čebelah*, Ljubljana 1965, 1978, II
- ¹²⁶ Glej op. 77, 125–126, 98–99.
- ¹²⁷ Pogovor na uredništvu Borca, febr. 1980.
- ¹²⁸ Glej op. 77, 71.
- ¹²⁹ L. 1974 sem se zaposlila na Slovenski akademiji z nanosti in umetnosti v Ljubljani.
- ¹³⁰ Nejkó Podobnik, *Promet na Žirovskem, Delo, Življenje, glasilo delovne organizacije Alpina Žiri*, letnik 2/5, dec. 1987, 12.